

С. И. Георгиева (Одеса)

Българският сватбен обред в Украйна: етнолингвистичен прочит

У статті досліджується комплекс весільних звичаїв і обрядів болгар-переселенців на матеріалі текстів, зібраних у болгарському селі Зоря (Камчик) Саратського району Одеської області. Дані про весільні звичаї та обряди болгарського населення в Україні існують з кінця ХІХ ст., проте їх вивчення та систематизація залишаються актуальними. Весільний обряд представлено в статті як регіональний варіант, що характеризується винятковою різноманітністю та багатством, показано (наскільки це можливо) ритуальні компоненти на всіх його етапах. Зміни, які відбуваються у весільному дискурсі, мають важливе значення для всебічного вивчення традиційної духовної культури слов'ян.

Ключові слова: етнолінгвістика, весільні звичаї та обряди, болгарське весілля, село Зоря (Камчик), болгарська діаспора в Україні.

In the article complex of Bulgarian migrants' wedding customs and rituals is investigated in ethnolinguistic aspect based on texts collected in the Bulgarian village Zoria (Kamchik) of Saratsky district of Odessa region. Bulgarian wedding drama reflects the spirit of the nation and is an important component of the traditional rituals of Bulgarians. Their study, systematization are necessary. Information about wedding customs and rituals of Bulgarian population in Ukraine are from the late XIX century. The ritual is presented as a regional variant with exceptional variety and richness, ritual components at all stages are shown (as far as possible). Changes taking place in a wedding discourse are essential importance for a comprehensive study of the traditional spiritual culture of the Slavs.

Key words: ethnolinguistics, wedding customs and rituals, Bulgarian wedding, village Zoria (Kamchik), Bulgarian diaspora in Ukraine.

Етнолингвистиката не е нов дял в езиковедението, но днес, както никога досега, езиковедите проявяват особен интерес към нея. Трудно е да се каже точно на какво се дължи този факт – може би това е своеобразен отговор на предизвикателството на етнологите, които все по-често се опитват да обяснят етноложките проблеми чрез езика или просто тя увлича с интересните си теми, с широкия диапазон на своя обхват, който излиза извън рамките на езиковедението. Най-вероятно обаче явлението е предизвикано от назрялата необходимост проблемите в хуманитарните науки да се разглеждат комплексно, от различни гледни точки, с надеждата че енциклопедичното изследване ще даде по-точни отговори на възникналите въпроси.

Най-ярка изява на етнолингвистиката са етнолингвистичните речници. В тях обаче се включват сравнително малко материали от българските диаспори. Разбира се, причините за това са обективни. Но същевременно макар и малко като количество, изследванията върху диалектите и културата на българите в Украйна дават възможност да се открият интересни особености. Българската сватбена драма отразява духа на нацията и е важна съставляваща на традиционната обредност на българите. Голямо значение, което сватбата е имала в живота на българина, се реализира чрез множество регионални и локални варианти на българската сватба. Изучаването на езиковите сведения на народната духовна култура е една от актуалните задачи на съвременното езиковедение, най-напред на диалектологията и етнолингвистика. Тяхното проучване, систематизация и публикуване е една от постоянно стоящите за разрешаване научни задачи.

Сватбените обичаи и обреди на българите-преселници частично са описани в изследванията на Н. С. Державин [5], Вл. Дякович [6], Л. В. Маркова [9], Л. А. Демиденко [4], Н. Колев [7], В. А. Колесник [8] и др. Направен е опит за систематизиране на обичаите и обредите, свързани с втория важен цикъл от човешкия живот – сватбата – у българите в Беса-

рабия и Украйна. Проследен е процесът на взаимовлияния и взаимопрониквания между обичаите и обредите на българите емигранти и местното население (руси, украинци и молдовани), както и динамиката на измененията на тази система на българското население.

Българската сватба в село *Заря* (до 1946 г. – *Камчик*), Саратовски район Одеска област не е била досега обект на научно изследване. Селото е основано през 1830 г. В „Атлас българских говоров СССР” с. *Заря* е представено с два типа говори: *смесен балкано-тракийски* и *с силен тракийски елемент* [1, 41]. Съвременното състояние на този български преселнически говор от *смесен тип* е изследвано от автора на настоящото проучване [3].

Целта на нашето изследване е да се представи колкото може по-пълно системата и лексиката на сватбените обичаи и обреди, която се използва от българите-преселници, живеещи в с. *Заря*. Въз основа на записаните от нас текстове, спомени на най-възрастните *зарянци*, се прави опит за реконструкция на сватбените обичаи и обреди в *Заря* от края на XIX до края на XX век [2, 138 – 141].

Семейните обичаи и обреди на българите в Украйна се запазват като система почти до средата на XX в. При това някои от тях са запазени във вида им от времето на преселването, без да са претърпели развитие или влияние от заобикалящите ги етнически общности; други са били повлияни от обичаите и обредите на народности от близкото обкръжение.

В миналото основните етапи на сватбените обичаи и обреди у българите от село *Заря* (*Камчик*) са били три: *годеж*, *сватба* и *следсватбен период*. Годаежът завършва с окончателното изпълнение на договарянето за материалните условия на сродяването, сватбата по-скоро утвърждава тържествено и прави общественно достойно това договаряне.

Брачната възраст в *Заря* варира в границите между 17 и 25 години, като по правило ергените се женят няколко години

по-възрастни от момите. След двадесет и пет години момата вече е *стара, дръта* и все още, ако е здрава, може да се омъжи, но за вдовец или за *устанал ирген*. За мъжа се смята, че след тридесет години е вече *стар* или *дрът ирген* и след тази възраст може да вземе само вдовица или стара мома.

Както навсякъде сред българите, така и в с. Заря, местата за срещи на младите и начините на общуване са определени от традицията. Младите хора са харесват предимно на *хора* и *седянки*. Тук те си подават знаци на внимание и, ако възникне взаимна обич, младите започват да говорят за годеж.

Инициативата при избора на брачен партньор е изцяло в ръцете на момъка, а поради неговата икономическа несамостоятелност, този избор в голяма степен зависи от мнението на неговите родители и на близките му роднини. Гледа се преди всичко имотното състояние, като се предпочита двете семейства да са приблизително еднакво богати, но също и *родата, поколението, кор'ена* на момата. За добрата мома се казва, че е от *добър кор'ен*.

Ако родителите на моматане са съгласни да я дадат, момъкът може да я *уткръмни*. Ако младите са се харесали, дали са си дума да се вземат и момата сама, доброволно отиде в дома на момъка, такава мома наричат *пристанала*. При брачния избор роля играят и някои традиционни ограничения, познати и на останалите българи. Забранена е женитбата между роднини до *п'ату кул'ану*. Жителката на село Заря Анастасия Янева разказа за своя годеж и сватба: [#*За ид'ен два м'ехица ду свадбата/ млад'ее праиша на младата „загл'афка” (бар'ез или рокла)// Тва значи/ чи мун'чету хар'есалу мумичиту// Обикнув'ену/ загл'афката са праиша в нид'ел'а в'ечар// Хъту мумата ни връиша убратну загл'афката/ тва значи/ чи мойат да духадат сватовници// Фаф фторн'ак момкоота старна праиша сватовници// Духадат п'ет мъжа и млад'ее// Т'е носат сас с'еб'а си бъклица/ на н'ехи връсан дар на младата/ фартушка/ накичана с чарв'ена китка*

и **босил'ак**// Сватовниците фл'ават ф къити/ с'адат на канапката// Млад'ее утива ду младата// Баитата пита т'ева хора: „Зако додахти?“// Пак т'е му удгудар'ат: „Ми додахми сас млад'ее и той ичс жс кажи зако“// И питат млад'ее: „Хар'есваш ли тва мумичи?“// Млад'ее удгудар'а: „Да ни б'ах га хар'есвал/ н'амаши да ва дувида“// Баитата пита мумичиту/ дали хар'есва тва мун'че: „Ами ти жслайи ли тва мун'че?“// Младата са кипри/ га хи срам/ но казва: ”Да“// И тугава на мумичиту майка хи изнаса **куприн'ан пишикир** и дар'ава **гудиника**// Н'егух брат зима **дара** ут бълклицата и дар'ава гудиницата// Тъй прайат **гуд'еж**// Гату гудиника изл'ава/ н'егуйти другари уж'е гу чакат ду вартата// Т'е гу грабват на рац'е и кришитът: „Хее-паа!“// Кришитът тъй силну/ коту сичкити ф с'еду да чуйат/ чи стана **гуд'еж**// Другарити носат гудиника на рац'е чак ду т'ах// Дома гудиника хим дава магарич/ пудар магарича другарити си утиват// Тугава гудиника збира н'егувата рода и т'е синкити утиват при младата// Носат сас с'еб'а си **кравай/ милина/ кукошка** и н'акаква манца// Са збират дв'ети руднини и с'адат на сухрата// Мом'анта майка дар'ава синкити **сватуй**/ на маж'ети дава **рубаишки**/ на жинити **рокли** или **фартушки**// Пудар **дар'афката** сичкити празнуват станал'ее **гуд'еж**// Гуштават са ду сабахл'ан// Млад'ее дувида сас с'еби си и музика// Гул'айат ду зора// Сабахл'ан хораата си искароот **кравити**/ пак гуд'ежарити **йедвам си утиват#**] [2, 138].

В случая на А. Янева, годежът станал бързо, защото и двата рода искали да се засватят. Но не винаги годежът е бил договарян толкова бързо. Това е сложен процес, който понякога продължава със седмици. При преговори дори и за дребни сделки често не се стига до съгласие изведнъж, понеже договарянето за женитбата на двама млади засяга интересите на две семейства: отглеждането им е свързано с много грижи и разноски, а вече пораснали, те са и ценни работници

в домовете на родителите си. В процеса на годежа има разузнаване, получаване на съгласие, спазаряване, размяна на подаръци. При всички годежни действия по традиция са установени известни форми и церемонии, някои от които са по-строго спазвани. Най-строга е традицията при първото посещение на момковите пратеници, наричани *сватовници* (много рядко – *згледници*), в дома на момата. Те отиват обикновено вечерно време, по тъмно. Посещението е тайно, за него не се съобщава на далечни роднини или съседни, защото не е известно как може да завърши разузнаването и предложението. В случай на отказ би пострадало честолюбието на семейството на момъка. И за девойката не винаги е удобно разгласяването на сватлъка. При пристигането на сватовниците те се представят като търговци: „*При вас тавара, а пак при нас купеца*” – има се предвид, че купецът си е намерил подходяща стока. Доброто разположение на момините родители най-често се отгатва по изразите им: „*Да си нумислим*” или „*Да пунитам и нея*” като по традиция отлагат поне веднъж. Съгласяването от първия път обикновено се избягва. Така и евентуалният отказ не е груб. В този случай се зачита достойнството на посетителите: „*Зачели сви нас кату додахти, за куйету ви благодарим, ама мумата ни ошти малка*”. Измислят се и други благовидни предлози, като например: „*Н’ама ошти придану*”. При съгласие сватовниците черпят домашните. След годежа момъкът и момата са вече *гудиници*. А. Янева продължи разказа си: [# *В първата нид’ел’а/ пудар гуд’ежа/ млад’ее си збира дружкити и утиват за младата// Гудиницата тожи си вика надрушкити// Гату сичкити са збирът/ хим слагат манци на сухрата/ т’е йидът/ пийат/ си приказват/ киди два часа дин’а сичкити утиват на гул’амуту хуро// „Д’ету Димитроту там ша й хурото!” - казваха ран’иши в Камчик/ штоту най-хубуу свир’аши Димитар и най-хубавити хурá*

ставаха при н'егу// На хуроту гудиницата уб'азат'алну
тр'аба да цалуни рака на ръдата на гудиника// Сас тва/ т'а
пуказва свойту уваженийе ду свойта будуич'ата руднина//
Пудир тва гудиницити си утиват// И сига/ ката в'ечар/ ду
свадбата/ гудиника ходи ф къштата на гудиницата/ д'ету
гу встричават и гу гуштават//Пудар коту вр'еми/ двата
рода са збират на „удумвани” и ришават/ куйа нид'ел'а жа
праят свадба/ кви даруй ша си дар'ават#] [2, 139].

Сватбата започва с „калѣсването” на гостите много преди
вземането на годеницата от родителите ѝ. Това извършват
калѣсари, обикновено деверът от страна на годеника и девойки
от страна на годеницата. Калесарите, накичени по раменете
с кърпи, ходят с бъклицы в ръце из селото и канят роднини и
близки: [#Свадбата са начева с „кал'есван'е” на гостити//
Кал'есват кал'есари – д'ев'ера/ ут страна на гуд'еника и
мумичи/ ут старна на гуд'еницата// Кал'есарити/ накичани
пу рам'ената с кърпи/ с бъклица в раце/ ходат ис с'елу и
канат руднинити и блиски с: „Приглашавами ва на свадба!”
#] [2, 139].

В петък се правят засѣфки, за да се закваси бракът.
Яна Тодорова разказа как са се правели „засѣфките”:
[#Сватбата са нач'ава в п'етак// В'еч'ар у гуд'еника и
гуд'еницата са праят зас'ѣфки// Зимат са три сита и
три нуцуви/ са тургат ино удгор'а на другу/ нуштува на
нуштува/ ситу на ситу/ в най-горнута ситу тургат брашно
и имиш/ пр'аники/ канф'ети/ ор'уви/ пуска са фътр'а и
пръст'ан// Сичку тва гу с'ейат приз три сита/ утс'ават
в три нуштуви// Гату дойди р'ед на пусл'едната нуштува/
дицата са фъргат при н'ея и збират имиша// Гату збирът
имиша/ т'е са цапат и в'ес'алу са см'ейат// Ут тва брашно
праят квас у йерг'ен'а#] [2, 139].

За обредните действия в събота ми разказа Вера Златова:
[#Ф събута сабахл'ан и у мунч'ету и у мумичити са збира
молод'еш// Г'е ут'уат на клайанца/ да ч'упат вин'ен

*кравай// Зимат сас с'еб'а си кравай/ сирини и бъклица с
вину// Гату стигнат ду клайанца/ гу обкръжават// Пр'аму
над н'его чупат кравайа и гу пуливат с вино// Хъту има
наблизу чуз чул'ак т'е гу гушават// На утивани ду клайанца
и връштан'е п'ейат п'асна „Мурмал'е драгомал'е” Тъй
п'ейат чак ду дора// Варвът пу ч'етири/ фанати и упл'етини
за ръце/ д'евойки// Четири утпр'еи и четири усат// Иднити
п'ейат/ пак другити утп'ават// Мумичаата/ ут старна на
гудиника/ утиват да са раскатъват// А пак мумичаата/ ут
старна на гудиницата/ утиват ф къштата на млад'ее/ при
будуш'ата свикърва и казват:”Како Марийо/ дайти на
вашта булка малку лап и сирини/ чи у т'ах ни йи дават да
йид'е/ и ино иц'е/ да си умий главата”// Будуш'ата свикърва
им удеувар'а:”Мумичита/ на ви куликр'ем/ чарвилу/ нашта
булка да бъди най-красива ут сичкити”// Мумич'аата са
връштит при младата и тожи утиват да са раскатъват//
Пудар раскатъван'ту/ момкоота старна утива у т'ах/ пак
ж'енцката/ в момини#] [2, 140].*

В събота в дома на момата се извършва разчесването и заплитането на косите на невястата, а в момковата къща се извършва обредът бръснене на младоженеца. За тези обреди споменава Ана Ганева: [#Ф събута в'еч'ер/ на н'ев'естата хи мийат главата// Пу вр'еми на мийин'ту/ падрушкити на младата п'ейат п'асна:Находи ли са/ наноси ли са ... (име на невестата) // С'е пуд тава п'асна майката заплита кусити на н'ев'естата// Пу тва вр'еми/ в момкоота старна са прувида убичай бръсн'ен'е на младож'ен'еца// И тук п'ейат с'е таа п'асна// Гату бръснат свир'а музика// Пудар тва/ ут мъшката старна утиват в ж'енцката накулку пари// Т'е носат квас/ др'ехи/ кравай/ кукошка и милина в ид'ен въз'ал/ и имиш в друк въз'ал// Мъж'ети носат др'ехити/ и в ино видро вино/ дв'а поллитри ракийа/ и ид'ен шкалик „буцик”// На бъклицата тургат ч'арв'ена китка с бусил'ек и кръпа в дар// Збират са у момини и гул'айат ду дванайси ч'аса

нушт'а#] [2, 140]. Системата на обредните лица в сватбата включва като главни действащи лица *булката* и *младоженика*. Почетна е ролята на *кръсника* (*кума*) и *кръсницата* (*кумата*) – семейната двойка, кръщавала младоженеца. Близки на *кръсника*, които също ще участват в сватбата и ще стоят близо до него, носят названието *подкуми*. *Дев'ер* става по-малкият брат на младоженеца или момче от неговия род. *Зълва* (*съща зълва*) става съответно сестрата на младоженеца или друга родственица.

През последните години активни обредни лица, изпълняващи функцията на кумовете, са *свидетел'* – от страна на момчето (негов близък приятел) и *свидетел'ница* – от страна на момичето (нейна близка приятелка). В неделя сутринта започва същинската сватба. Разказва *Дона Янева*: [#В нид'ел'а сабахл'ан/ най-блиск'ее ут млад'ее утива да зима кумуйти и подкумити/ коту т'е да **прайат булката**// Гату прайат булката/ свир'а жална музика// Пудар тва/ ут'уат ф ч'еркоота// Там са ср'ашкат младуж'енцити// Т'е са **винчават**// Пударвинчафката/ синкити си ут'уат// Гостити на млад'ее утиват в **мъшката старна**/ пак гостити на младата/ в **ж'ениката старна**// С'етн'а/ пудар н'акулку часа/ ут мъшката старна най-блискити ч'етирима мъжа/ **утиват за кумуйти**// Сас с'еб'а си т'е носат кукошка/ кравай/ милина/ ина кръпа имиш/ поллитра шкалик и шиш'е вину// Пу тва вр'еми/ ошти други ч'етири ч'ул'ака/ утиват в момини// Гату са връшитат с кумъ/ той ни фл'ава сразу в дора/ сначала утиват и **дукароот булката**// За булка утиват с каруци и музика// Сичкити свадбари утиват с имиш и вину// Гату дойат ф момини/ млад'ее застъва ср'ешту вартата// **Майката** на булката изл'ава и **дар'ава** младуж'ен'еца/ пак той дар'ава н'ейа// Пу тва вр'еми/ сичкити свадбари са ч'ерпат// Пак падрушкити **крият** булката// Ж'ениха тр'аба да **купи** своята жина/ ут н'ехнити падрушки// Т'е называват своя цена и мажъ тр'абоо да плати// С'етн'а

пускат младата при мажъ хи// Гату т'е са ср'ашкат/
то тр'аба да са **настъпат пу краката**// Хъту йерг'ен'а
настъпи булката/ значит той ша бѣди главн'ее в симйата/
а пак хъту булката/ значит т'а ша глав'енствоо// С'етн'а
булката **фѣрга хабалка**// И хораата начинават да гул'айат//
Младити гул'айат башка ут старити//

Киди ч'етири часа/ **извидат булката**// Т'а са пруштава
с родитил'ти си/ хим са пуклан'а/ цалува хим рака// Свир'а
тъжна музика// Башитата **извида** булката **с цв'ети**// Кумата
зима младата и три път'а играйат хуро// Пудар хуроту
гостити начинават да дар'ават булката (н'ехнити гости)//
Свир'а музика// Пудар дар'аван'ту/ кумата с младити са
качиват ф каруцата и сичката свадба са **раскатѣва пу**
с'елуту// Д'ету ср'ешнат хора/ там сл'ават и са ч'ерпат//
Гату дойат ду кумув'ее дор/ там сл'ават сичкити и играйат
хуро/ пак кумуйти си фл'ават в дора// Кумъ изл'ава/ изнаса
ино видро вину и ч'ерпи сичката свадба// Музиката свир'а//
Пу тва вр'еми/ кумата си збира **въсул'ти**// Фав вълн'ан
мисал кумата слага кравай/ милина/ кукошка// Башка/ в
нова б'ала кръпа/ слага нова ч'ешка и паничка// В ч'ешката
насипоо м'ет и турга лажичка// Т'ее двата въс'ала/ кумата
ги зима сас с'еб'а си//

Свадбата утива в мажъ// Св'екара и свикървата
ср'ашкат младити// Т'е сл'ават ут каруцата и вравѣт пу
пуслана ч'ерга// Ду вартата св'екара и свикървата **дар'ават**
булката/ га благославл'ават/ хи дават кун'а/ л'ап и сол//
Тугава ввидат младити ф къшитата// Кумата фл'ава при
т'ах/ зима в'енчал'нити св'ешти/ ги запал'ео и ги дава на
младити/ им збира главити и ут бѣклицата налива малку
вину враз главити им// С'етн'а гаси св'ештити/ ги дава на
кумцити и ут'уа на трап'еза// Свадбата гул'ай//

Фолнуш/кумата утива при младити/ носи кръпа с кравай
и гу дава на кумицата// На кум'еца раскупчава ракавити
и пазвата и казва:"Айга ви давам **прошка**"// Тва значи/

чи кумата хим дава прошка// Киди два ч'аса приз нушта/
свикървата прашта двама души ближна рода в мом'анта
старна с **радусть:а**// Там уж'е давно чакат// Двамата свата
фл'ават с **два бук'ета китки**// Мом'анта майка ги ср'ашка
с **шкалик/ връсан с чарв'ена китка и с пръст'ан**: "Многу
здрави на младата!"//Ракийата тр'аба да бѣди **чарв'ена**// И
сватуйти казват на майката: "Многу здрави ут дочката!"//
Майката ги дар'ава с **хал'ани рубаишки**// Сватуйти
фл'ават/**пуливат с чарв'ена ракийа и кичат с китки/ тва**
йе **радустъ**// Свадбарити пупразнуват ошти малку и си
утиват#] [2, 140].

Следсватбените обичаи в с. Заря включват следните
обредни комплекса: в понеделник – поливане на свекар и
свикърва, катаине на баба и д'адо, развал'ани на булката,
убиштаван'е; във вторник – збиране на кукошкити; в сряда –
гонине на мухити.

Разказва Мина Митител: [#Ф пунд'ел'н'ак/ младити
стават ф и'ес ч'аса сабахл'ан// **Булката мит'е дора**//
Киди планн'а са сбира ближната рода// Булката **пулива**
на св'екара и свикървата/ и ги **дар'ава**// На св'екара
душ'ек/ възглафка/ цурапи/ риза// На свикървата нашита
риза/ цурапи/ фартушка/ крѣпа// На устал'ната блиска
рода дар'ава рубаишки/ рокли// С'етн'а **катайат бабата**
и д'адуту// Ги кичат с цв'етита/ ги мажат сас сажеди/ с
чарвилу// Двама-трима мъжа бутат каручката// Пудар
катайин'туубръшитат каручката и бабата с д'адуту падат
на зим'ата// С'етн'а сичкити идѣт **п'екану прас'енци**//
Катайат бабата и д'адуту и при булката ф кѣшти// Пудар
планн'а **развал'аха булката**// Булката га од'аха в хармана
и га тургаха да застани ду плодоо фидана /коту т'а да
има дица// Кумата свал'а ут главата на булката фатата
и га фѣрга на най-високуту клончи// Булката скача скача и
ни мой да стигни фатата тва значи чи т'а стана жина//
Кумата чеши кусата на кумицата и и пудар'ава грибишок

*/моди и кръпа// Вичарь ут мъшката старна испраитат мъжуї в бѣви'ее дом на мумата сас п'екану прас'енци/ имиш/ кукошка/ видро с вину и милина// Тук свадбата тожи са прудалжава// На младата баиша и казва: „Ас н'амам оиши сичкити свадбари// Врѣйти/ извикайти ги на **прас'е**”// И н'акуй ут'уа да вика хораата/ д'ету оиши ни додаха// Прас'ету гу слагат на сухрата и пуднашат топлу вину// Са нач'ева **убиштан'ту**// Кой коту ж'елайе/ такова и убиштане на младити// Пудар убиштан'ту свадбата оиши малку гул'ай и пу малку са прѣска// Фаф фторн'ак **збират кукошкити**// Пудар планн'а са збират 5-6 мъжа и ходат пу дворну да зимат убиштанити кукошки и вичарь ут збранити кукошки готват вичер'а// Пак фаф ср'ада киди вечар духадат най-блискити **да гонат мухити**/ тѣй са шигуват и наричат прибиран'ту и чист'ан'ту на каиш'ата // Прайат пар'адук и ф дора//Пудар рабутата ги хранат с борч#] [2, 141].*

Най-често една седмица по-късно родителите и близките на булката биват поканени у свекѣра и по този начин става размяна на традиционните гостувания между сватосалите се родове. Подробното изложение на сватбените обичаи и обреди на населението от с. Заря Саратовски р-он Одеска област битували от края на XIX до около средата на XX в., представя тази обредност като регионален вариант с изключително разнообразие и богатство. То бе показано (доколкото е възможно) във всички етапи и компоненти на обредността. Познаването на този вариант има съществено значение за цялостното изследване на традиционната народна духовна култура и в регионален, и в общобългарски план.

Процесите на изменение в сватбената обредност в с. Заря следват общия ход и закономерностите, характерни за българската традиционна култура. След 70-те г. на XX в. целостта на системата е вече невъзвратно нарушена и традиционната обредност (с някои изключения) продължава

да функционира в твърде редуциран вид. Основната част от нейното съдържание се запазва в живата памет на възрастното население.

Промените, които настъпват в обичаите, са от различен порядък и засягат по различен начин отделните компоненти на обредността. Семейните обичаи като цяло показват обща тенденция към стесняване на времето за изпълнението им и едновременно с това – към опростяване на редица обредни комплекси. Сватбените обичаи рязко ограничават своя времеви обхват, а следсватбеният цикъл много често изобщо отпада. В рамките на подсистемата на семейните обичаи най-рано и най-радикално се променя сватбата. Така, напр. младите имат вече по-голяма независимост в избора си на брачен партньор; обредите около приготвянето на косата на булката и бръсненето на младоженеца е вече спомен; писаните покани заменят традиционното канене за сватба и т. н. Промените засягат по-голямата част от елементите и страните на сватбения обред. Системният характер на сватбата е вече само пъстра смесица от традиционни обредни действия и новации, стари и нови вярвания и много спомени, живи в съзнанието на по-възрастните поколения.

Литература

1. Атлас болгарских говоров в СССР. Вступительные статьи и комментарии к картам / Под ред. С. Б. Бернштейна. – Москва, 1958. – 186 с.

2. Георгієва С. І. Основні риси болгарської переселенської говірки с. Зоря [Тексти] / С. І. Георгієва // Одеська болгаристика; вип. 3 – 4. – Одеса, 2005 – 2006. – С. 134 – 145.

3. Георгієва С. І. Болгарська переселенська говірка мішаного типу : стан та етапи формування : Автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.03 – слов'янські мови / С. І. Георгієва. – Київ, 2006. – 24 с.

4. Демиденко Л. А. Культура и быт болгарского населения в УССР / Л. А. Демиденко. – Киев, 1970. – 337 с.

5. Державин Н. Болгарскія колоніи в Россіи / Н. С. Державин // Сборник за народни умотворения и народопис. – Т.1. – София, 1914. – Кн. XXIX. – 468 с.
6. Дякович Вл. Българска Бесарабия / Вл. Дякович. – София, 1930. – 284 с.
7. Колев Н. Сватбени обичаи и обреди у българите в Бесарабия и Южна Русия / Н. Колев // Българите в северното Причерноморие. – Т. 3. – В-Търново, 1994. – С. 331 –340.
8. Колесник В. А. Диагностирующие черты болгарской свадебной терминосистемы / В. А. Колесник // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Літературні мови та діалекти Українського Подунав'я. – Ізмаїл, 2006. – Вип. 21. – С.45 – 56.
9. Маркова Л. В. Некоторые тенденции в развитии культуры быта болгар юго-западных районов СССР / Л. В. Маркова. – Москва, 1966. – 246 с.